

Els DDHH, un antídoto contra les dictadures— Entrevista a Norma Morandini

La periodista argentina va dirigir l'Observatori de DDHH a Argentina (2015-2019), on van vetllar per la protecció i el foment d'uns valors universalitzats que actualment es veuen més amenaçats que mai, ateses les vicissituds generades per una crisi econòmica global

Vostè va desenvolupar una etapa de la seva vida al voltant de la protecció i el foment dels drets humans. Quines funcions tenia l'Observatori que va dirigir quatre anys?

Vaig arribar als drets humans per la seva denúncia: dos germans presos van desaparèixer a l'ESMA, el camp de detenció clandestina de la marina, i van ser llançats al mar des dels anomenats “vols de la mort”. Vaig tenir una mare de “mocador blanc” que va fundar a Còrdova l'Associació dels Familiars i presos de desapareguts. Després, vaig viure a l'exili a Lisboa, Brasil i Madrid, on vaig poder exercir el periodisme en llibertat com a corresponçal de la revista espanyola ‘Cambio 16’ que em va oferir les seves pàgines per denunciar el que passava a les dictadures sud-americanes. De manera que per la meua forçada experiència vaig anar descobrint el paper fonamental dels organismes internacionals de drets humans que es van fer ressò d'aquestes denúncies, com una premsa lliure per fer públic el que als nostres països

es negava i ocultava. Vaig denunciar primer, però va ser en el meu pas per la política, on vaig entendre que, a l'hora de la restauració democràtica, hem de posar èmfasi a l'anunci, sobre què són els drets humans com a filosofia igualitària, com a suport de la democràcia. El provat antídoto a les dictadures. Passa que, a Argentina, primer hem de reconstruir a la Justícia el trencaclosques macabre del terrorisme d'estat. A la regió efectivament vam anar més lluny que ningú per portar a la presó els jerarques de la mort. Tota l'energia democràtica va estar posada a la condemna a la dictadura. No obstant això, la zig-zaga jurídica de les lleis d'amnistia, els indults i la represa dels judicis vint anys després, van congelar el passat tràgic que es va projectar com una ombra fosca sobre la restauració democràtica. Posterguem una autèntica educació democràtica. Tot i que la reforma de la Constitució del 1994 va atorgar jerarquia constitucional a una desena de Tractats Internacionals de DDHH, els drets humans

a Argentina connoten més amb la mort, les tortures i les desaparicions de la dictadura que amb els drets democràtics. Va ser a la vida legislativa on vaig descobrir l'escassa consciència que hi ha en relació amb aquests drets constitucionals, i per això la primera preocupació a l'Observatori va ser promoure que la legislació fos concordant amb tota la normativa de drets humans. Vam fer un fort treball de promoció, divulgació i assistència

legislativa perquè el debat de les lleis i la seva sanció es fes sota el prisma de la filosofia jurídica del sistema internacional de drets humans. Vam ser amfitrions com a divulgadors dels informes dels relators de Nacions, a més d'involucrar-nos directament a la sanció de lleis específiques com el dret a la identitat biològica, fora del període de la dictadura. A més de participar personalment com a panelista a Congressos locals i regionals.

El meu reconeixement públic com a periodista em va permetre fer una feina de divulgació sobre el significat dels drets humans, especialment pel que fa a la llibertat d'expressió. Treballem estretament amb les agències de les Nacions Unides, especialment el PNUD i UNICEF i ACNUR.

Quin és el paper que creu que les institucions tenen en el respecte i la promoció d'aquests drets?

Fer-se ressò de les denúncies com posar èmfasi a l'anunci, l'educació formal i informal perquè els drets humans com a filosofia jurídica democràtica surtin de les organitzacions humanitàries, circulin per la societat per encarnar una cultura de respecte a la pluralitat. Ser independents dels governs i evitar la ideologització dels drets humans per poder reaccionar amb rapidesa quan es violen drets.

Després de la pandèmia, han augmentat les desigualtats socials i s'han accentuat les crisis als països que ja disposaven de menys recursos. Davant d'aquest conjunt de problemes, creieu que els drets humans estan ara més amenaçats que mai?

La pandèmia, com els catalitzadors, aquests components químics que fan aparèixer allò que no es veu, van posar en evidència les entranyes culturals de cada societat, el grau de coneixement en relació amb els drets. En societats amb escassa consciència democràtica, en lloc d'apel·lar a la

responsabilitat ciutadana, els governants, en general, van manejar la pandèmia amb el Codi penal a la mà, es van extralimitar amb el confinament, i van prioritzar els funcionaris, amics i parents amb "vacunacions de privilegi". A les democràcies desenvolupades, en canvi, l'individualisme va portar que moltes persones es neguessin a les vacunes i les restriccions en nom de les llibertats individuals. Paradoxalment, com més desenvolupament democràtic, més resistència. A les autocràcies sud-americanes, el confinament va ser en algunes províncies autoritàries, gairebé dictatorial. Resulta pertorbador constatar que el desenvolupament democràtic no va generar una cultura solidària. Els drets serveixen efectivament per protegir el ciutadà de la prepotència de l'estat, però ens trobem amb persones individualistes sense responsabilitat en relació amb els altres. En aquest sentit, com que la democràcia és reduïda més a una visió purament electoral, els drets humans efectivament estan amenaçats. Hem de recordar que els drets humans van néixer de les cendres del nazisme. Si realment els éssers humans ens sentíssim iguals i, perquè som éssers de raó, actuéssim fraternalment, com diu l'art. Primer de la Declaració Universal, no necessitaríem principis morals. Així i tot com que som indiferents al dolor aliè i no actuem amb racionalitat, ens hem d'aferrar als principis morals. De manera que com més crisi planetària, més gran és la necessitat d'aferrar-nos a aquesta filosofia jurídica.

Des de fa uns anys Europa viu una crisi migratòria. Alhora, al mar Mediterrani se continua ofegant gent que intenta arribar a la frontera europea davant la mirada passiva dels estats. La resolució de la crisi de refugiats, de quins compromisos i responsabilitats requereix?

Provinc d'un país la millor identitat del qual es va construir sobre la immigració. Argentina va importar la seva població. Però, per primer cop, assistim a una migració regional, com la dels veneçolans. He treballat des de l'Observatori perquè se li facilitin els papers, la documentació i els estats compleixin la seva obligació d'assistir i emparar els que fugen dels seus països per por i per gana. Actuem al 'projecte Síria' per trobar famílies que es comprometessin a "anomenar" altres de Síria i aconseguim que se sancionés la llei d'apatrídia, ja que Argentina a la regió era l'únic país que no tenia una llei d'aquest tipus. Des de l'Argentina, la crisi dels refugiats a Europa es veu llunyana. Amb cada estiu boreal els telenotícies s'omplen de les imatges de les pasteres i els morts a la Mediterrània. Tanmateix ara a Espanya, constato que el problema més seriós en matèria de drets humans a Europa és el d'aquestes persones que desesperades es llancen al mar tot i saber que poden perdre la vida. Europa, la terra on tots volen arribar, el continent que va obtenir el seu desenvolupament i prosperitat de la mà dels drets democràtics avui està sent interpel·lada pels

refugiats. Encara que l'analogia pugui semblar exagerada, com treballa els temes de la memòria tràgica, puc reconèixer la mateixa indiferència d'alguns estats durant el nazisme. Alhora, commou la feina de les organitzacions humanitàries que no només fan feina amb els refugiats, sinó que ens recorden tot el temps el que passa al món global on les mercaderies i els diners poden circular lliurement i s'aixequen barreres per a les persones. Insisteixo, cal destacar i recordar que Europa va tenir el seu període més gran de prosperitat i desenvolupament en la seva història de la mà de la democràcia i els drets humans. Per això, m'agrada la definició d'Elie Wiesel, que diu que "els drets humans són una religió laica i hem de predicar com a pastors cívics".

Els efectes negatius de la pandèmia han afectat principalment els joves i les dones de països de rendes baixes. Aquests dos col·lectius estan ara més desprotegits en termes de drets humans i drets socials?

La desigualtat social i econòmica invaliden la mateixa idea d'igualtat consagrada per la filosofia jurídica dels drets humans, cosa que dona arguments als qui menyspreen la democràcia o la redueixen al joc electoral de les majories. Països amb tradició autoritària, on la democràcia sembla una flor d'hivernacle, com succeeix a Amèrica Llatina i a l'Est europeu s'ignora la universalitat dels drets humans i tornem a escoltar els arguments de

les dictadures, el de la ingerència atès que denuncia la violació de drets. Les agències de les Nacions Unides, com els organismes regionals, contribueixen amb les persones i les organitzacions de drets humans, però ha disminuït la pressió efectiva sobre els governs. Com a argentina, em pertorba que no siguem emfàtics a l'hora de denunciar el que passa a Veneçuela, Cuba i Nicaragua.

Vostè és originària d'Argentina, país que va patir una dictadura caracteritzada pel terrorisme d'Estat. Amb l'arribada de la democràcia, Argentina s'ha compromès amb una defensa i promoció més grans dels DDHH, sent un referent en aquest àmbit. Tot i això, a països del seu voltant encara es violen sistemàticament les llibertats fonamentals dels seus ciutadans. Quina radiografia fa de la realitat política de tot el territori llatinoamericà en matèria de drets humans?

Argentina efectivament va anar més lluny que ningú a la regió per haver jutjat i portat a presó els repressors. Però els drets humans s'han ideologitzat i l'Argentina, si hagués estat efectivament un país compromès amb la causa humanitària, avui ja no condemna la prepotència dels governs de Cuba, Veneçuela i Nicaragua. L'esquerra llatinoamericana desconeix la tragèdia de la migració veneçolana o les protestes a Cuba, com que la dreta espanyola s'ocupa dels

veneçolans no per causes humanitàries sinó de poder, electorals. Pertorba constatar a banda i banda de l'Atlàntic que els drets humans són utilitzats partidàriament i allò que hauria de ser universal, ni de dreta ni d'esquerra, s'usa de forma partidista. I el que és igualment greu és la violència institucional que pateixen les províncies més pobres, governades per feus de família, com Santiago del Estero o Formosa, on ja hi ha denúncies d'organismes de prestigi com L'Assemblea dels drets humans i Amnistia internacional per les morts de joves a les mans de la policia.

La resposta a les denúncies contra Veneçuela, Cuba i Nicaragua són desqualificades amb un altre vell argument o extorsió ideològica: "No fem el joc a la dreta", diuen els organismes de drets humans molt identificats amb l'oficialisme. En realitat, hem de "fer el joc a la democràcia", que encara en la seva imperfecció és el sistema que ens permet utilitzar la llibertat per reclamar i denunciar que ens manca el pa, la feina o la salut. Crec que el debat públic està molt contaminat per les xifres i les estadístiques, que deshumanitzen i cosifiquen l'ésser humà, de manera que ja no podem donar per fet res i tornar a ser creatius, insistents i sobretot alertes allà on es denigre i violi la dignitat que defineix la naturalesa humana. Per causa de les urgències econòmiques, hi ha un xantatge en relació amb els drets ambientals, que recau sobre

els activistes amb l'acusació que “atempten contra el desenvolupament”. Les institucions efectivament són les que poden i han d'ajudar, però temo que el gran problema avui és la seva burocratització i ideologització que ha tornat a obrir bretxes i trinxeres. Hem de recuperar l'esperit universal i humanitari que va donar origen a les organitzacions, insistir, perseverar, predicar els valors cívics i, sobretot, ser creatius, sortir a la intempèrie, fora de la comoditat que ens dona pertànyer a organitzacions. L'idioma democràtic ha de ser igual per a tots per començar a discriminar que no aconsegueix que en un país hi hagi rutina electoral, però se continui confontent els estats

amb els governs. Efectivament, les eleccions legitimen els governs, però tenen l'obligació de garantir els drets per a tothom.

Julen Chavarrías Fabó

Periodista i estudiant del Máster en Comunicació
Política i Institucional a la Barcelona School of
Management – Universitat Pompeu Fabra

Barcelona

Published by:

**Asociación para las
Naciones Unidas
en España**
United Nations Association of Spain

With the support of:

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.
